

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Муродов Амиршоҳ Амиралихонович дар мавзуи «Технологияи муфиди беҳгардонии сифати баъзе равғани растаниҳои ғизоӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D072704 - Технологияи равғанҳо, равғанҳои эфирӣ ва маҳсулоти атриетию косметикӣ

Мубрамияти мавзӯ. Амнияти озукаворӣ яке аз ҳадафҳои афзалиятноки стратегӣ ба шумор рафта, бевосита дар партави сиёсати Ҳукумати мамлакат ҳамчун соҳаи ҳаётан муҳим ва мубрам қарор дорад. Баҳри таъмини аҳоли бо озукҳои хушсифату аз ҷиҳати экологӣ тоза тадбирҳои зарурӣ андешида мешаванд. Дар ин бобат аз ҷониби Ҳукумати кишвар як қатор қонуни қарорҳо, стратегияву барномаҳои дахлдор қабул гардида, дар таъмини амнияти озукаворӣ ва дастрасӣ ба ғизои хушсифат иқдоми саривақтӣ ба ҳисоб меравад. Дар ин бобат баҳри расидан ба аҳдофе, ки ба беҳтаршавии зиндагии сокинони кишвар мусоидат мекунанд, тадбирҳои зиёде андешида мешавад.

Ба ин мақсад масъалаҳои истифодаи оқилонаи замин, баланд бардоштани ҳолати мелиоративӣ ва ҳосилнокии он, содироти меваю сабзавот, аз ҷумлаи вазифаҳои аввалиндараҷа ҳисоб шудаанд. Дар ин самт кори асосӣ бар ӯҳдаи вазорату муассисаҳои дахлдор ва кормандони соҳа воғузур шудааст. Вале иҷрои он паҳлӯҳои зиёде дорад, ки ниёзмандиро ба ҳамкориҳои хоричӣ тақозо мекунанд. Аз ҷумла, сохтмони корхонаҳои истехсолӣ, рушди технологияи коркарди маҳсулоти кишоварзӣ, парвариши навҳои нави растани, мубориза бар зидди ҳашароти зараррасон, рушди боғу тоқпарварӣ, чорводорӣ ва ғ., овардани техникаи кишоварзӣ самтҳои мебошанд, ки онҳоро дар ҳамкорӣ бо кишварҳои пешрафта амалӣ кардан мумкин аст.

Мақсади корин омӯзиши раванди оксидшавии равғани растаниҳо ҳангоми ниғаҳдорӣ ва коркарди термикӣ, коркарди технологияи муфиди барқароркунӣ, беҳгардонии сифат ва ҳосиятҳои органилептикии бо истифода аз антиоксидантҳо ва адсорбентҳо мебошад.

Вазифаҳои тадқиқот аз омӯзиши нишондиҳандаҳои технологии баъзе рағани растаниҳои ғизоӣ ва хурӯӣ аз қабилӣ рағани пахта, рағани зағир, рағани ангури хурӯӣ ва мушхор;

- муайян намудани зичӣ, нишондиҳандаи шикасти рӯшноӣ, адади кислотагӣ, адади собунонӣ, адади эфирӣ ва адади йодии рағанҳои таҳқиқшаванда;

- таҳлили ҷанбаҳои физикию химиявии раванди талхшавии рағанҳои хангоми нигоҳдорӣ ва коркарди термикӣ;

- коркарди технологияҳои муфиди барқароркунӣ (регенератсия)-и рағанҳои растанигии истифодашуда;

- коркарди технологияҳои муфиди безараргардонии баъзе рағанҳои техникаии растанигӣ;

- таҳқиқи таъсири фенолҳои табиӣ (пирокатехин), витамини С ва витамини Е ҳамчун антиоксидант дар раванди оксидшавии рағанҳои хӯрданӣ хангоми нигоҳдорӣ ва коркарди термикӣ иборат мебошанд.

Навгонии илмии диссертатсия. Тавассути истифодаи тарикаҳои техникаи липидология ва методҳои таҳлили ҷарбу рағанҳои рағани оксидшавии рағани пахта, зағир ва баъзе рағанҳои растаниҳои хурӯӣ омӯхта шудааст. Барои заиф намудани суръати реаксияи оксидшавии рағанҳои таҳқиқшаванда аз як зумра антиоксидантҳо аз қабилӣ феноли пирокатехин, токоферолҳо ва витамини С истифода гардид. Муайян карда шуд, ки барои заиф намудани суръати реаксияи оксидшавии рағани пахта хангоми нигоҳдории пирокатехин нисбатан афзалиятнок мебошад. Барои ҷудо намудани пирокатехин аз таркиби тухми мушхор технологияи муфид коркард гардидааст. Дар рафти пажӯҳиш ва таҳқиқот инчунин технологияи нави барқароркунӣ ва безараргардонии рағанҳои ғизоии истифодашуда коркард гардида ҷанбаҳои технологӣ ва физикию – химиявии технологияи коркардшуда муайян карда шудааст.

Нуқтаҳои ба ҷимоя пешниҳодшаванда:

-нишондиҳандаҳои физикию химиявӣ ва технологияи рағани пахта, зағир ва рағани як зумра растаниҳои хурӯӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- вобастагии таркиби химиявӣ рағани ҷудокардашуда аз технологияи истифодашуда;
- тағйирёбии нишондиҳандаҳои адади кислотагӣ, адади собунонӣ, адади эфирӣ ва адади иодӣ ҳангоми нигоҳдории рағанҳои таҳқиқшаванда;
- таъсири антиоксидантҳои истифодашуда ба суръати оксидшавии растаниҳои таҳқиқшаванда;
- ҷанбаҳои физикию химиявӣ ва технологияи беҳгардонии сифати рағани растанӣ бо истифода аз гилҳокҳои маҳаллӣ;
- ҷанбаҳои технологияи истеҳсол намудани сӯзишвории биологӣ дар асоси рағанҳои техникӣ.

Аҳаммияти назариявӣ кор. Натиҷаҳои таҳқиқи омӯзиши раванди оксидшавии рағанҳо метавонад дар рушди назарияи вобастагии суръати реаксияи оксидшавии ҷарбу рағанҳо вобаста ба таркиби химиявӣ ва омилҳои таъсиркунанда заминагузорӣ намояд. Дастовардҳои илмӣ дар ҷодаи таъсири фенолҳо ва витаминҳо ҳамчун антиоксидант дар тақмил додани назарияи вобастагии сохти молекулавӣ глицеридҳои таркиби рағанҳо ба хосияти антиоксидантҳо заминагузорӣ намоянд.

Аҳаммияти амалии кори технологияҳои коркардшудаи беҳгардонии сифат ва хосиятҳои органолептикии рағанҳо бо истифода аз антиоксидантҳо ва гилҳокҳои маҳаллӣ дар оянда метавонанд асоси саноати рағанкашии дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истифодашаванда бошанд. Усулҳои нави таҳлили сифатӣ ва миқдории компонентҳои таркиби рағанҳоро дар оянда метавонанд муҳаққиқон ва мутахассисони соҳавӣ дар омӯзиш ва таҳқиқи рағанҳо истифода намоянд. Технологияи коркардшудаи ҳосил намудани биодизел дар асоси партови рағанҳои ғизоӣ метавонад дар оянда барои модификатсия намудани сӯзишвории дизелӣ дар соҳаи нафто химия истифодашаванда бошад.

Баррасии натиҷаҳои рисола дар як қатор маҷалла ва конференсияҳои дохилӣ ва хориҷӣ маъруза ва нашр гардидааст. Аз ҷумла, дар конференсияи назария ва таҷрибаи мубориза бо бемориҳои паразитӣ дар шаҳри Москва; конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалии “Нури бепоён дар илм” дар шаҳри

Алмаатои Ҷумҳурии Қазоқистон; конференсияи байналмилалии илмии «Ташаккулёбӣ ва рушди биологияи эксперименталӣ дар Тоҷикистон» бахшида ба 90-солагии зодрузи академики АМИТ Ю.С. Носиров ироа гардида, дар маҷаллаи байналмилалии Sciences of Europe ва дигар маҷаллаҳои тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп расидааст.

Дар баробари ин, натиҷаҳои тадқиқоти мазкур дар машварати кафедраи технологияи нигоҳдорӣ ва коркарди маҳсулоти кишоварзии ДАТ ба номи Ш. Шохтемур ва кафедраи коркарди энергиябарандаҳо ва хизматрасонии нафтӯ гази ДТТ ба номи академик М. С. Осимӣ маъруза ва муҳокима карда шудааст.

Интишороти натиҷаҳои таҳқиқот дар доираи мавзӯи рисолаи илмӣ ва натиҷаҳои асосии бадастомада 10 мақолаи илмӣ ба нашр расонида, ки аз ин шумора, 5 мақола дар маҷаллаҳои, ки аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсияшуда, 1 мақола дар маҷаллаи илмии байналмилалӣ, 4 фишурда дар конференсияҳои сатҳи байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ ба таъб расидаанд. Инчунин, 1 нахустпатент, 1 санади ҷорикунӣ дар истехсолот ва 1 санади ҷорикунӣ дар муассисаи таҳсилоти олии касбӣ низ татбиқ гардидааст.

Саҳми шахсии муаллиф аз ҷустуҷӯ ва таҳлили сарчашмаҳои адабӣ оид ба мавзӯи кори диссертатсионӣ, вазифагузорӣ ва ҳалли вазифаҳои гузошташуда, ташкили шароити мусоид барои гузаронидани пажӯҳиш ва таҳлилҳо дар шароити озмоишгоҳӣ, таҳқиқоти саҳроӣ ва эксперименталӣ, таҳлили натиҷаҳои бадастовардашуда, ҷамъбасти мазмуни асосӣ ва хулосаҳои рисола иборат мебошад.

Сохтор ва ҳаҷми рисола аз муқаддима, се боб, хулосаҳои умумӣ, 145 адад адабиёти истифодашуда дар ҳаҷми 135 саҳифаи ҷопи компютерӣ тартиб дода шуда, аз 28 ҷадвал ва 8 расм иборат мебошад.

Аз таҳлили диссертатсияи доктараби кори илмӣ Муродов Амиршоҳ Амиралихоновичбармеояд, ки рисолаи илмиимазкур дорои аҳамияти амалӣ, илмӣ ва назарявӣ мебошад. Дурустии натиҷаҳои тадқиқотҳои эксперименталӣ,

дастовардҳои илмӣ, хулосаҳо ва пешниҳодот бо истифода аз тариқаҳои муосири таҳлил, аз қабилӣ таҳлили спектрии атомӣ–эмиссионӣ, хроматографияи коғазӣ ва тунукқаббата, титрометрия, экстраксия, калориметрия ва усулҳои спектрии бо иҷрои баландӣ касбӣ асоснок гардидааст.

Натиҷаҳои тадқиқот дар интишороти илмии доктараб Муродов А.А. инъикоси пурраи худро ёфтаанд. Натиҷаҳои бадастовардаи унвонҷӯ дар доираи тадқиқоти назариявӣ ва амалӣ, математикӣ ва компютерӣ, ки фарогири технологияи коркарди рағған бо истифода аз пайвастагиҳои табиӣ - антиоксидантҳо мебошад, дар самти таъмини амнияти озуқаворӣ ва саноатикунони босуръати кишвар, метавонад саҳми босазо гузорад.

Дар баробари натиҷаҳои зиёди илмӣ дар матни диссертатсия баъзе камбудҳои ба назар мерасанд:

1. Дар муайян намудани нишондиҳандаи технологияи адади собунонӣ диссертант усули ҳидролизи ишқорро истифода кардааст. Реаксияи ҳидролиз дар муҳити спиртҳои метанол, этанол ва пропанол – 2 (изопропанол) гузаронида шудааст. Муайян гардидааст, ки реаксияи ҳидролизи ишқорӣ дар муҳити спирти изопропанол нисбат ба спирти метил ва этил самараноктар мегузарад, лекин ҷанбаҳои физикию химиявӣ ин раванд омӯхта нашудааст.

2. Аз ҷониби диссертант тавсия дода шудааст, ки дар асоси партовҳои рағғанҳои коркардшуда биодизелро ҳосил намудан имконпазир аст. Ҳосил намудани биодизел дар асоси синтези эфирҳои этилии кислотаҳои калонмолекулаи ҷарбӣ тавсия гардидааст. Хубмешуд, ки дар ин замина синтезисузишвориҳои алтернативӣ дар асоси глицерин низ коркард мегардид.

3. Унвонҷӯ ҳангоми таҳлили адабиётҳо дар иҷрои қисми диссертатсионӣ аз маводҳои илмии ҷопшудаи олимони ватанӣ кам истифода кардааст;

4. Барои ҷӣ доктараб ҳангоми инъикоси натиҷаҳои тадқиқот зерӣ ҷадвалҳо эзоҳ ё худ шарҳи пурра наовардааст?

5. Тавре маълум аст, қисме аз мақсади тадқиқоти қисми илмӣ ба беҳгардонии сифат ва хосиятҳои органилептикӣ бо истифода аз антиоксидантҳо ва

адсорбентҳо равона гардидааст. Ба назари Шумо дар таҷрибаи дигар давлатҳо, махсусан ИДМ кадом усулҳои беҳгардонии сифати равғани растанӣ истифода мешавад ва роҳҳои ба бозори ҷаҳонӣ роҳ ёфтани чунин маҳсулот аз ҷӣ вобастагӣ дорад?

Бояд қайд намуд, ки нуқсонҳои зикршуда ба арзиши асосии диссертатсия ва муҳимияти кор ягон таъсири манфӣ намерасонад ва хосияти тавсеявӣ доранд.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Муродов Амиршоҳ Амиралихонович дар мавзӯи “Технологияи муфиди беҳгардонии сифати баъзе равғани растанӣҳои ғизӣ” барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисосӣ 6D072704 - Технологияи равғанҳо, равғанҳои эфирӣ ва маҳсулоти атриётӣю косметикӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод шудааст, тадқиқоти мукаммали анҷомёфта ҳисобида шуда, ба тамоми талаботу меъёрҳои муайннамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ аст ва муаллиф сазовори дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси мазкур мебошад.

МУҚАРРИЗИ РАСМӢ:

Номзади илмҳои кимиё, и.в.дотсенти кафедраи кимиёи биоорганикӣ ва физколлоидии МДТ “Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абуалӣ ибни Сино”.

Ч.М.Обидов

Имзои Ч.М.Обидов-ро тасдиқ менамоям:
Сардори раёсати рушди кадрӣ
МДТ “ДДТТ ба номи Абуалӣ ибни Сино”

Б.И.Сафаров

Маълумот дар бораи муассиса:
МДТ “Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абуалӣ ибни Сино”.
Нишонӣ: 734003, ш.Душанбе, к.Сино 29-31, Телефон: (+992-374) 24-45-83, E-mail: info@tajmedun.tj, Web site: www.tajmedun.tj

“ 15 ” 08 соли 2023